

Van Rode School naar Groene School

In april bleek uit een rapport van de Inspectie van het Onderwijs dat steeds meer leerlingen geschorst worden.¹ In driekwart van de gevallen gaat het om jongens; geweld is de voornaamste oorzaak van verwijdering: 'Veel scholen geven aan geen antwoord te vinden op de groeiende problemen. Daarom gaan ze bij ongewenst gedrag vaker over tot schorsingen.'

"Iedere schorsing is een beetje verliezen, maar, ja, je moet toch wat om de boel op poten te houden', verzucht een schoolleider. Zijn machteloze gevoel, dat voor de meeste schorsers zal gelden, geeft aan dat het ingaat tegen de manier waarop hij met leerlingen wil omgaan. De schorser vergeldt, voor zijn gevoel noodgedwongen, kwaad met kwaad. Hij verandert de geschorste leerling in een *loser* en omdat hij zichzelf opzadelt met een rotgevoel, maakt hij van zichzelf ook een beetje een *loser*. *Losers* beschadigen zichzelf of hun omgeving. In dit artikel noemen we het Rood Gedrag. Rood gedrag levert altijd verliezers op

Daar tegenover zetten we Groen Gedrag: gedrag waarmee mensen zichzelf en anderen tot winnaars maken. Groen gedrag verbindt mensen. Scholen waar alles soepel en rustig verloopt zijn meestal groen tot op het bot. Spannend wordt het als leerlingen, collega's of ouders Rood Gedrag vertonen. Probeer dan maar eens Groen te reageren in plaats van te schorsen.

Groene scholen werken ook wanneer het gaat om situaties die tot schorsing kunnen leiden vanuit de volgende uitgangspunten:

- 1) Op onze school werken leuke mensen die de moeite waard zijn.
- 2) Ze zijn heel goed in staat hun eigen conflicten op te lossen.
- 3) Overall waar mensen werken komen conflicten voor. Dat is niet erg; daar leer je van.
- 4) Hoe sneller je conflicten oplost, hoe minder ze uit de hand lopen.
- 5) Als leerlingen op school op een goede manier leren met conflicten om te gaan, hebben ze daar hun hele leven plezier van.
- 6) Een goede manier van conflicthantering maakt de school voor iedereen leuker.
- 7) Op een leuke school leer je meer.

Hoe herken je Rood gedrag?

Rood gedrag is afgeleid van de Dramadriehoek van Karpmanⁱⁱ.

Mensen in de Dramadriehoek nemen de rol aan Slachtoffer, Redder of Aanklager. Als je in de dramadriehoek zit, bestaat de wereld uit mensen die deugen en die niet deugen.

Mensen in de dramadriehoek verwisselen steeds van rol; Aanklager, wordt Slachtoffer, wordt Redder enz. en houden daarmee het drama in stand. Conflicten die vanuit de Dramadriehoek worden 'opgelost' of benaderd kennen verliezers en (korte-termijn-) winnaars. Gedrag vanuit de dramadriehoek is Rood Gedrag.

Leerling Bart loopt door de gang uit een zak chips te eten. 'Zo Bolle, dat moet jij vooral doen', zegt leraar Ab als Aanklager tegen Bart. Bart trekt zich de opmerking aan en meldt zich in tranen als Slachtoffer bij mentor Christien die als Redder hem over de bol aait, een glaasje water geeft en zegt met meneer Ab te gaan praten. Christien wordt Aanklager als ze Ab aanspreekt op zijn ongepaste grappen en die schade die hij hiermee aan Barts tere kinderziel toebrengt. Ab voegt zich (als Slachtoffer) bij de harde kern van collega's in de lerarenkamer en vertelt wat dat 'jonge mens, net van de lerarenopleiding' hem verteld heeft. Zijn collega's zeggen (als Redders) dat het toch niet gekker moet worden op school, vragen bij de wisseling van de les (als A) aan Christien waarom ze Ab heeft geschoffeerd. Zwaar teleurgesteld in de wereld in het algemeen en haar collega's in het bijzonder verlaat Christien (als S.) de school. Ze komt chagrijnig thuis en krijgt een conflict met haar partner omdat ze (als A) haar boosheid op hem afreageert en hem op zijn falie geeft omdat hij weer niets aan het huis heeft gedaan. Haar man.... enz. enz.

We geven nog wat schoolvoorbeelden van Rood Gedrag.

De situatie	Rode Schoolreacties van de leraar of schoolleiding		
	Vanuit De Aanklagerrol: Repressie	vanuit de Slachtofferrol: ontkennen of negeren	Vanuit de Redderrol: tolereren
Een leerling slaat op het schoolplein een andere leerling een gebroken neus.	De dader wordt drie dagen geschorst en krijgt de boodschap dat hij de volgende keer van school wordt gestuurd. Er wordt aangifte bij de politie gedaan.	Niemand van de leraren of schoolleiding doet iets. Men doet alsof men het niet gezien heeft. Tegen de ouders van het slachtoffer wordt gezegd: 'Wij kunnen niet alles in de gaten houden. Het schoolplein valt buiten onze verantwoordelijkheid'.	Het slachtoffer wordt verzorgd en de leraren gaan op zoek naar de achterliggende redenen waarom de dader tot zijn daad gekomen is. Zijn daad wordt goed gepraat. Hij had een slechte jeugd bijvoorbeeld. Er gebeurt verder niets.

<p>Drie leerlingen roken marihuana op een schoolavond.</p>	<p>De leerlingen worden naar huis gestuurd, krijgen straf. De ouders worden ingelicht.</p> <p>De volgende keer volgt meer straf.</p>	<p>Niemand van het team doet iets. Men doet alsof men niets gezien (of geroken) heeft.</p>	<p>De leraar laat met lachje merken dat hij heus wel in de gaten heeft wat er aan de hand is, maar hij laat het zo. Misschien neemt hij zelf ook een haaltje.</p>
<p>De halve klas zit te klieren en voert niets uit.</p>	<p>Er volgt een strafrepetitie voor iedereen: wie niet horen wil, moet voelen. De goeden moeten onder de kwaden lijden.</p>	<p>De leraar gaat in de lerarenkamer iets voor zichzelf doen.: 'Ze zoeken het maar uit'.</p>	<p>De leraar pakt een DVD'tje of kaartspellen en gaat met de leerlingen iets gezelligs en leuks doen.</p>

Waar mensen de rol aannemen van Aanklager, Slachtoffer of Redder vertonen ze rood gedrag, bij groen gedrag nemen mensen geen rollen aan. Ze zijn Assertief, Kwetsbaar en Zorgzaam. Uit het onderstaande schema blijkt dat de basis van Groen handelen in principe vrij simpel is:

	Rode Schoolreacties			Groene Schoolreacties
	Aanklagers Disciplineren	Slachtoffers Negeren	Redders Tolereren	zijn Assertief, Kwetsbaar en Zorgzaam
Zij kenmerken zich door	Veel Structuur	Geen structuur, Geen ondersteuning,	Veel Ondersteuning	Structuur én Ondersteuning
Het rode zit vooral in een tekort aan	Ondersteuning	Structuur én ondersteuning	Sturing en Structuur	

Hoewel de basis van Groen handelen simpel lijkt, blijkt uit het onderzoek van de Inspectie voor het Onderwijs de praktijk weerbarstiger. Dat zit vaak in de uitnodiging en in de instrumenten.

De uitnodiging

Met Rood Gedrag breng je jezelf of anderen schade toe. Iemand die Rood Gedrag vertoont, nodigt de ander uit te reageren met ander Rood gedrag:

- Een leerling slaat, de leraar straft.

Leerlingen leren hiervan:

- Als je vervelend bent, krijg je straf;

Een groene reactie gaat uit van structuur én ondersteuning:

Een leerling die een ander slaat wordt de toegang tot de les ontzegd. Op het moment dat de gemoederen zijn bedaard vindt er een gesprek plaats tussen de betrokkenen waarbij slachtoffer en dader met elkaar in gesprek worden gebracht en samen hun conflict oplossen onder leiding van een derde; de mentor, een leraar of door leerlingen in de rol van mediator.

- Twee leerlingen hebben ruzie, de leraar kiest partij en 'lost op' zonder een beroep op hun eigen probleemoplossend vermogen te doen.
- Een leerling ligt huilend achter zijn tafel, de leraar troost en zoekt oplossingen en verzachtingen zonder de leerling zelf zijn probleem te laten aanpakken.

Als deze interventies slagen, lijkt het probleem van tafel en kan iedereen verder.

- Wanneer we problemen hebben zijn er leraren om die op te lossen;
- Wie zielig doet krijgt aandacht..

Wat kan de wereld simpel zijn....

Instrumenten

Bij Groene denkers flitsen op cruciale momenten steeds de woorden Structuur en Ondersteuning door het hoofd. Daaraan toetst hij zijn handelen.

Een cruciaal moment is bijvoorbeeld de eerste les van het schooljaar.

Hoe maakt een leerkracht in die eerste les duidelijk dat bij hem of haar een duidelijke en veilige structuur heerst en dat hij ook houdt van zijn leerlingen; er werkelijk voor hen zal zijn als het er op aankomt? Wie slaagt erin de leerlingen na de eerste les het lokaal te laten verlaten met het gevoel 'die leraar ziet ons helemaal zitten en is ook nog een enorm duidelijk'?

De uitnodiging voor een schrijver van een artikel als dit is nu met voorbeelden te komen, van hoe je dat doet. Daar zit een valkuil in. Het geven van gevraagde adviezen is vaak een voorbeeld van Rood Gedrag. De schrijver kan er beter vanuit gaan dat iedere leraar de mooiste voorbeelden daarvan in zijn hoofd heeft zitten. En wie daaraan twijfelt, moet nog even zoeken. Ze zitten er wel...

Groene denkers denken voordat ze met leerlingen aan de slag gaan na over de manier waarop ze structuur en ondersteuning gaan bieden. Wat voor leerlingen kan ik verwachten; welk gedrag zou ik graag bij hen zien en wat ik doen om dat gedrag te versterken? Wanneer kan ik welke problemen verwachten en wat kan ik nu al doen om die problemen te tackelen?

Waardevolle instrumenten zijn ontwikkeld waarmee ook tijdens stressvolle situaties groen kan worden gereageerd en dus schorsing kan worden voorkomen. Scholen die werken vanuit de ideeën van Herstelrechtⁱⁱⁱ en die met leerlingen non(-agressie-)contracten^{iv} afsluiten, slagen er prima in daarmee het aantal schorsingen te verminderen.

Bij Herstelrecht brengt de school daders en slachtoffers bij conflicten met elkaar in gesprek waarbij de dader de kans krijgt de schade die hij heeft aangericht te herstellen. Een misverstand dat zich hierbij wel eens voordoet is dat mensen denken dat herstelacties altijd in de plaats komen van straffen en schorsen. Waar herstelrecht wordt toegepast neemt het aantal schorsingen sterk af omdat er in de manier waarop conflicten worden aangepakt naast een heldere structuur ook veel ondersteuning zit. Dit neemt niet weg dat er zich situaties kunnen

dat een school niet anders kan doen dan schorsen. Een Groene School staat dan wel voor de volgende stap; hoe zorg je ervoor dat de gestrafte leerling er weer

helemaal bij hoort? Een herstelgesprek met de betrokkenen kan dan voor iedereen de lei weer schoonmaken.

Jan Ruigrok is trainer/adviseur bij *RECHO*, het Expertisecentrum Herstelgerichtwerken in het Onderwijs.

Informatie: www.herstelrechtinhetonderwijs.nl;

Contact: j.ruigrok@herstelrechtinhetonderwijs.nl

ⁱ Bron: website van Inspectie van Onderwijs

ⁱⁱ Maarten Kouwenhoven, *Transaktionele Analyse in Nederland, deel I*, ISBN 90-800129-30

ⁱⁱⁱ Zie *Tijdschrift voor leerlingbegeleiding*, 27/5 en 27/6, november en december 2004

^{iv} Zie *Bij de Les*, 2/1, januari 2006